

Аналіз якості та ефективності управління кредитним портфелем
банків України

УДК 336.77

Діченко Т. В.
Магістр 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Анотація. Досліджено структуру та якість кредитного портфеля банків України. Проведено аналіз основних аналітичних показників управління кредитним портфелем окремої банківської установи та в цілому по банківській системі України. Виконано факторний аналіз дохідності та ефективності управління кредитним портфелем банку.

Ключові слова: кредитний портфель, кредитна політика, дохідність, ризиковість кредитного портфеля, коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем.

Аннотация. Исследована структура и качество кредитного портфеля банков Украины. Проведен анализ основных аналитических показателей управления кредитным портфелем отдельного банковского учреждения и в целом по банковской системе Украины. Выполнен факторный анализ доходности и эффективности управления кредитным портфелем банка.

Ключевые слова: кредитный портфель, кредитная политика, доходность, рискованность кредитного портфеля, коэффициент эффективности управления кредитным портфелем.

Annotation. It was investigated the structure and quality of the credit portfolio of Ukrainian banks. It was analyzed the basic analytical indicators of credit portfolio management of individual banking institutions and in the whole banking system of Ukraine. It was completed the factor analysis of profitability and efficiency of the bank's credit portfolio.

Keywords: credit portfolio, credit policy, profitability, risk of the credit portfolio, the ratio of credit portfolio management.

Ситуація на кредитному ринку України залишається нестабільною, структура кредитного портфеля банків України характеризується рядом

негативних чинників: скороченням кредитного портфеля фізичних осіб; завищенням відсоткових ставок; значним ступенем доларизації кредитних портфелів. У зв'язку з цим, розгляд та аналіз питань оптимізації якості та ефективності управління кредитним портфелем банків України набуває важливого значення, що зумовлює актуальність теми.

Кредитні операції будь-якого банку є основним джерелом його доходів і разом з тим найбільшою статтею активів. Від успішного проведення кредитних операцій залежить прибутковість як окремої банківської установи, так і банківської системи в цілому. До того ж, кредитний портфель становить головне джерело ризиків, які впливають на надійність та безпеку банківських установ. Проблема ефективного управління кредитним портфелем банку досліджується багатьма науковцями, серед яких О. В. Васюренко [1], Н. В. Рогожнікова [2], В. А. Сидоренко [3] та ін. Однак, незважаючи на значний доробок учених, зміни, які відбуваються у банківській системі, зумовлюють необхідність поглибленого аналізу кредитної діяльності банків, якості та ризиковості сформованого ними кредитного портфеля.

Метою статті є дослідження структури та якості кредитного портфеля банків України і виявлення на цій основі чинників підвищення доходності та ефективності управління кредитним портфелем банку.

Кредитний портфель банківських установ здебільшого становить більше половини всіх їхніх активів. У 2016 р. частка довгострокових кредитів зменшувалася, що є негативним явищем, оскільки свідчить про погіршення довіри до позичальників з боку банківських установ. Проте саме довгострокове кредитування є головним прискорювачем розвитку економіки та одним із індикаторів, що відображає ставлення населення до банківської системи. Неабиякий вплив на діяльність банків спричинили кризові явища, що позначилося в першу чергу на підвищенні обсягів простроченої заборгованості за кредитами. Наразі частка простроченої заборгованості зменшується, але залишається значною, що підтверджує низьку якість кредитного портфеля банків України.

Дані щодо обсягу кредитного портфелю банків України наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Кредитний портфель банків України

Показник	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Активи банків, тис. грн	1054272287	1127179379	1277508651	1316717870	1440409481
Кредити надані, тис. грн	813863749	694381045	799227946	873610836	939713381
Частка кредитів у активах, %	77,2	61,6	62,6	66,3	65,2

Як видно з табл. 1, частка кредитів у активах банків значно знизилась у 2012 р. порівняно з 2011 р. У наступні 3 роки відбувалось зростання частки кредитів пропорційно збільшенню активів банків [4].

Динаміку частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банків України протягом 2011-2015 рр. наведено на рис. 1.

Рис. 1. Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банків України протягом 2011-2015 рр., %

Як видно з рис. 1, за період з 2011 по 2013 рр. частка простроченої заборгованості зросла у 4 рази – з 2,5% до 11,3% відповідно. Ці показники, безумовно, були високими, особливо порівняно із розвиненими країнами. Частка проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля банків протягом останніх двох років знижується, в тому числі за рахунок продажу та списання простроченої заборгованості [4].

На стадії виконання кредитної угоди виділяють фінансові та не фінансові групи факторів, що свідчать про можливість появи проблемних кредитів (табл. 2).

Таблиця 2

Фактори, що свідчать про можливість появи проблемних кредитів
на стадії виконання кредитної угоди

Нефінансові фактори	Фінансові фактори
затримка надання позичальникам звітності; небажання клієнта надавати детальні пояснення з приводу тих чи інших статей фінансової звітності; уникнення контактів з банком; переговори про зміни в деяких пунктах кредитної угоди; погіршення якості забезпечення; зниження кредитного рейтингу клієнта; хвороба або смерть позичальника.	нерегулярні і прострочені платежі за кредитом, порушення строку повернення основного боргу і процентів; раптові і незрозумілі зміни в розмірах залишків на рахунках; використання разових джерел погашення кредиту; зменшення обсягів реалізації; збільшення складських запасів; зростання кредиторської заборгованості; зменшення доходів; збитки за операціями протягом одного чи декількох кварталів або періодів; зменшення рівня грошових статей балансу; різке збільшення дебіторської заборгованості; уповільнення обіговості запасів; зниження частки короткострокових активів; погіршення коефіцієнта ліквідності; зростання прострочених боргів; зростання частки основного капіталу в сумі активів.

Як видно з табл. 2, співробітники банку обов'язково повинні відстежувати зміни в діяльності позичальника, які можуть несприятливо

вплинути на його фінансовий стан. Якщо до надання кредиту виявлено велику кількість попереджувальних сигналів та виникає потенційний ризик, що кредит не буде повернено своєчасно та в повному обсязі, то його надавати не слід. Якщо ж кредит уже виданий і ризик реалізовується, то потрібно якомога швидше приймати заходи і використовувати методи регулювання проблемної заборгованості.

Одним з найважливіших інструментів мінімізації кредитного ризику є моніторинг фінансового стану клієнта. Банки стежать за позичальниками для того, аби переконатися у виконанні ними умов кредитного договору; а також для пошуку нових можливостей ділового співробітництва. Мета моніторингу полягає у виявленні можливих труднощів з погашенням кредиту. Це необхідно зробити на ранній стадії, щоб максимально збільшити ефект від коригуючих дій банку і уникнути збитків. Спостереження за кредитами особливо важливо на етапі їх погашення або коли вони стають простроченими, або ж у разі порушення встановлених кредитним договором умов мінімальної суми застави або величини фінансових коефіцієнтів [5; 6].

Якість кредитного портфелю досить важко точно оцінити, оскільки на неї впливає досить багато факторів, що не піддаються кількісній оцінці. Основними цілями управління якістю кредитного портфелю є досягнення високого рівня його дохідності як у поточному періоді, так і у довгостроковій перспективі, мінімізація ризиків кредитного портфелю, дотримання необхідної ліквідності. Це дозволяє оцінити можливі прибутковість та ризики для всіх імовірних сценаріїв зміни системи факторів формування кредитних ризиків у межах коротко-, середньо- й довгострокового горизонтів прогнозування. Отримані результати управління кредитним портфелем та наступне спостереження за подальшими тенденціями зміни зовнішнього й внутрішнього середовища функціонування банку є основою для удосконалення відповідного методичного забезпечення та інструментарію управління якістю кредитного портфелю [3].

Таким чином, здійснення аналізу та оцінка якості кредитного портфелю дозволяють менеджерам банку управляти його позичковими операціями. Збалансоване управління кредитним портфелем дозволяє

оптимізувати його структуру, що забезпечує максимальний рівень прибутковості при заданому рівні ризику.

Література

1. Васюренко О. В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту: монографія / О. В. Васюренко, В. Ю. Подчесова. – К.: УБС НБУ, 2010. –191с.

2. Рогожнікова Н. В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України / Н. В. Рогожнікова // Фінансовий простір. – 2012. – № 1(5). – С. 30-34.

3. Сидоренко В. А. Кредитна діяльність вітчизняних банків у сучасних умовах / В. А. Сидоренко // Науковий вісник НЛТУ. – 2012. – № 22. – С. 246-251.

4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm.

5. Дьомін О. О. Політика регіонального розвитку в умовах поглиблення ринкових реформ в Україні / О. О. Дьомін // Економіка України. – 2003. – № 6. – С.10-16.

6. Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – 2014. – № 2. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=A20F5AF5DB54047A9607F055D51FDCB1?id=109908>.

Автор

Діченко Т. В.

Керівник

Гонтар Д. Д.

к.е.н., викладач

Завідувач кафедру банківської справи
д.е.н., проф.

Колодізев О. М.